



สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลของการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาที่มีต่อคุณภาพของครู : การวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาที่มีต่อคุณภาพของครู รวมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุน และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาของครูในโรงเรียนสมมติ

วิธีการศึกษาได้ใช้วิธีศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เอกสารหลักฐาน การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม 11 เดือนเศษ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูที่ฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภา จำนวน 3 คน ผลของการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลของการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภา

กรณีศึกษา ก1

ก1 อายุ 52 ปี เพศหญิง ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สำเร็จปริญญาตรี เอกคหกรรมศาสตร์ เป็นครูประจำชั้นสอนวิชาคณิตศาสตร์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีจำนวนคาบสอน 21 ชั่วโมง / สัปดาห์ รวมประสบการณ์ในการสอน 30 ปี ระดับคุณภาพของการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ด้านการสอน ก1 ในแต่ละมาตรฐานดังนี้คือ

มาตรฐานที่ 4 "การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง" จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก1 ในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 นั้นพบว่า แผนการสอนที่ใช้มีลักษณะของการ "ปรับปรุง" ให้มีความสอดคล้องกับองค์ประกอบต่างๆ ในแผน คือ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการประเมินผล แผนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมบ้างและเป็นแผนการสอนที่ครูลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วย สิ่งที่แตกต่างกันคือ ลักษณะของการจัดกลุ่มผู้เรียนในช่วงที่ 2 จะเริ่มมีแบ่งกลุ่มแบบความสามารถในแต่ละกลุ่มขึ้น จนกระทั่งช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 แผนการสอนของ ก1 ยังคงมีลักษณะของการ "ปรับปรุง" แผนการสอน องค์ประกอบต่างๆ ในแผนการสอน

ยังคงสอดคล้องกันเป็นแผนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม มีการปรับปรุงแผนการสอนให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน และเน้นให้ผู้เรียนสามารถค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง

มาตรฐานที่ 5 “การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก1 ในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 นั้น พบว่า สื่อการเรียนการสอนที่ใช้มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ที่ระบุในแผนการสอน สื่อหลากหลายเป็นสื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์เป็นส่วนมาก เป็นสื่อที่ครูและผู้เรียนมีส่วนร่วมใช้ร่วมกัน และพบว่าครูผลิตสื่อและดูแลรักษาสื่อมากกว่าผู้เรียน สื่อมีลักษณะเน้นการปฏิบัติตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนเป็นรายกลุ่ม จนช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 เป็นสื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์และสื่อ “เทคนิควิธีการ” โดยลักษณะของสื่อ “เน้นกระบวนการคิด” ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้สื่อต่างๆ ชั่วโมง พบว่า ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและบำรุงรักษาสื่อร่วมกันครู โดยสื่อของผู้เรียนที่ผลิตมีลักษณะเป็น “รายงาน” ซึ่งผู้เรียนสามารถนำมาใช้ทบทวน และใช้เป็นสื่อสำหรับจุดศึกษาต่างๆ ที่ครูจัดไว้รอบๆ ห้องเรียน ในระยะ 2 ช่วงนี้ ครูผลิตสื่อ “แบบสูตรคูณคนเก่ง” ขึ้นเองเพื่อใช้แก่นักเรียนที่มีปัญหาในเรื่องการคูณและการหารเลข และพบว่าในปลายช่วงที่ 4 ผู้เรียนมีโอกาสได้ประเมินผลการใช้สื่อที่ครูสร้างขึ้นด้วย

มาตรฐานที่ 6 “การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก1 พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 นั้น ก1 มีการดำเนินกิจกรรมได้ครบทุกขั้นตอนตามแผนที่กำหนดไว้ เนื่องจากแผนที่กำหนดไว้มีลักษณะที่ครอบคลุมรายละเอียดต่างๆ แล้ว กิจกรรมในช่วงนี้จะมีลักษณะ “ยึดเนื้อหา” เป็นหลัก การสอนของครูมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป และขั้นฝึกทักษะครบถ้วน ในขั้นสอนครูจะเป็น “ผู้บอกความรู้” ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติตามตัวอย่างหรือคำสั่งที่ครูกำหนดเหมือนกันทั้งห้อง ในการกำหนดกลุ่มทำงานมีลักษณะงานเดี่ยวและงานกลุ่ม กิจกรรมเกี่ยวกับผู้เรียนทำตามแบบฝึกหัดหรือแบบฝึกทักษะที่ครูสร้างขึ้น อาจจะมีการทำแผนที่ความคิด (Mind - Mapping) บ้างในช่วงปลายของช่วงที่ 2 คนละ 2 - 3 ชิ้น ส่วนกิจกรรมกลุ่มครูกำหนดกลุ่มทำงานโดยใช้เกณฑ์ “แถวเรียน” เป็นตัวกำหนดกลุ่มซึ่งไม่มีโอกาสละเด็กตามระดับความสามารถเป็นการแบ่งกลุ่มแบบธรรมชาติ พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียนและครูเป็นผู้กำหนดกลุ่มให้ผู้เรียน ครูเป็นผู้ประเมินผลงานของผู้เรียนมากกว่า โดยใช้การประเมินจากการสังเกต ตรวจแบบฝึกหัดและแบบฝึกทักษะ

ในช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 เป็นช่วงที่เห็นพัฒนาการคุณภาพของ ก1 ค่อนข้างชัดเจน กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้มี 5 ขั้นตอนโดยเพิ่ม “ขั้นนำความรู้ไปใช้” ลักษณะของกิจกรรมครูทบทวนเนื้อหาและความรู้เดิมของผู้เรียนก่อนทุกชั่วโมง โดยวิธีตอบคำถามหรือทำแบบฝึกทักษะ มีการบอกวัตถุประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง ขั้นสอน กิจกรรมการเรียนการสอนจะถูกออกแบบโดยยึดความคิดรวบยอดเป็นหลักมากกว่ายึดเนื้อหาในหลักสูตร ครูทำหน้าที่คอยกระตุ้น ช่วยเหลือ แนะนำให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติในลักษณะของงานกลุ่ม โดยมีการจัดกลุ่มแบบร่วมมือ Co- Operative ผู้เรียนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลงมือทำกิจกรรมตามใบงานหรือตามขั้นตอนการวางแผนที่ผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้น ครูจัด “จุดศึกษา” ประกอบด้วยหนังสือเสริมความรู้ ใบความรู้ไว้รอบๆ ห้องเพื่อให้ผู้เรียนนำมาใช้ในการสรุปความรู้เองและนำเสนอผลการเรียนรู้ในรูปของ Mind - Mapping พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้

เรียนกับผู้เรียนในช่วงที่ 3 ยังไม่ค่อยจะเกิดการเรียนรู้และยอมรับซึ่งกันและกัน เนื่องจากมีเด็กที่มีความสามารถแตกต่างกันคล้อยอยู่ในกลุ่ม เด็กที่มีความสามารถสูงรู้สึกว่าเด็กที่มีความสามารถต่ำเป็นตัวเหนี่ยวรั้งในการเรียนรู้ ผลงานของกลุ่มในช่วงที่ 3 ยังมีลักษณะการนำเสนอที่เน้นเนื้อหาตามตัวอย่างที่ผู้เรียนใช้มากกว่า จนกระทั่งช่วงที่ 4 พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนในตัวผู้เรียนคือ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะของ “กัลยาณมิตร” มากขึ้น เด็กที่มีความสามารถต่ำสามารถทำงานกลุ่มกับเพื่อนๆ ได้ เกิดการยอมรับและเกิดความภาคภูมิใจ ที่พบเห็นได้ชัดเจนคือ เด็กที่มีความสามารถต่ำจะสนใจเรียนมากขึ้น มีการส่งงานเดี่ยวบ่อยครั้งขึ้น และกล้าตอบคำถาม กล้าแสดงความคิดเห็นได้บ่อยครั้ง ผลงานของกลุ่มมีลักษณะที่พัฒนาขึ้นคือ ทำงานส่งทันตามกำหนดเวลา ผลงานเริ่มมองเห็นในลักษณะของการสรุปโดยใช้ความคิดรวบยอด เริ่มยกตัวอย่างได้เองโดยไม่ต้องเลียนแบบตามหนังสือ ผู้เรียนประเมินผลงานและรู้จักชื่นชมในผลงานของตนเองและของกลุ่มอื่นๆ ได้อย่างมีคุณธรรมและเป็นที่ยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น ครูใช้การประเมินที่หลากหลายคือการสังเกต การตรวจงาน การรายงาน และประเมินพัฒนาการด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

มาตรฐานที่ 7 “รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก1 ในช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 นั้นพบว่า การรายงานการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนยังไม่เป็นระบบ เป็นการรายงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นรายห้อง นำเสนอในรูปแบบกราฟแท่งหรือกราฟเส้นที่จำแนกเปรียบเทียบเป็นรายภาคเรียนทั้ง 2 ภาค การรายงานไม่มีความหลากหลายไม่สามารถบอกปัญหาของผู้เรียน บอกเทคนิควิธีที่ครูนำมาใช้ บอกผลการจัดกิจกรรมตามวิธีการได้ และไม่มีข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการปรับปรุงผู้เรียน จนถึงช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 พบว่า ก1 สามารถจัดทำรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้เป็นบางคนโดยเฉพาะคนที่มีปัญหา โดยสามารถบอกปัญหา บอกเทคนิค บอกผลการจัดกิจกรรม แต่ยังไม่สามารถบอกข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการปรับปรุงผู้เรียนได้ การรายงานไม่ปรากฏในรูปเอกสารที่แสดงหลักฐานได้ชัดเจน แต่จะปรากฏแทรกอยู่ในบันทึกการสอนประจำวันของครูหรือแบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวของเด็ก และพบว่าแม้ครูจะมีรายงานคุณภาพของผู้เรียนในเชิงคุณภาพแต่เวลารายงานนำเสนอต่อฝ่ายบริหาร ครูยังคงนำเสนอข้อมูลในเชิงตัวเลขที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนที่มาจากการสอบข้อเขียนของผู้เรียนในลักษณะของการ “ท่องจำ” หรือ “เน้นเนื้อหา” มากกว่าจะแสดงลักษณะของข้อมูลที่แสดงถึงพัฒนาการด้านพฤติกรรมของผู้เรียน

จากการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานของ ก1 พบว่าในช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 ของทุกๆ เกณฑ์มาตรฐานที่ศึกษานั้นจะมี “ระดับคุณภาพ” สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจาก ก1 มีกระบวนการพัฒนางานในภาวะปกติเริ่มจากภายหลังการได้รับการกระตุ้นด้วยชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูที่คุรุสภาจัดให้ ทำให้เกิดความตระหนักต่อวิชาชีพจนสามารถเห็นแนวทางการพัฒนา ได้วิธีการ และกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่ง “ผู้เรียน” เป็นสำคัญ และ ก1 เน้นการลงมือปฏิบัติจริง มีการปรับปรุงการทำงานเพื่อเพิ่มพูนแนวปฏิบัติที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child - Centred) และสามารถชื่นชมผลสำเร็จของตัวเองและของผู้เรียนได้

กรณีศึกษา ก2

ก2 อายุ 45 ปี เพศหญิง ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สำเร็จปริญญาตรี เอก สังคมศึกษา แขนงมัธยมศึกษา เป็นครูประจำชั้น สอนกลุ่มวิชาทักษะได้แก่ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย และสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีจำนวนคาบสอน 19 ชั่วโมง / สัปดาห์ รวมประสบการณ์ในการสอน 25 ปี ระดับคุณภาพของการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูด้านการสอนของ ก2 ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้คือ

มาตรฐานที่ 4 “การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก2 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษาพบว่า แผนการสอนของ ก2 เป็นแผนที่มีลักษณะของการ “เลือกใช้” แผนตามตัวอย่างที่มีอยู่ และตามแผนการสอนเดิมในปีที่ผ่านมาอย่างไม่พบว่ามีการพัฒนาหรือปรับปรุงแผน แผนการสอนมีองค์ประกอบต่างๆ ไม่ครบถ้วน คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์ ปัญหาและอุปสรรค แต่ไม่มีหัวข้อการประเมินผลใน 2 ช่วงแรกมาในช่วงที่ 3 และ 4 จึงพบว่า เริ่มมีรายละเอียดเรื่อง “การประเมินผล” ซึ่งเป็นแบบฟอร์มที่ทางโรงเรียนจัดทำขึ้น แผนการสอนของ ก2 มีลักษณะ “เน้นเนื้อหา” ให้ครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดเนื้อหาทุกเรื่องไว้ แผนการสอนมีกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลักษณะของแผนเป็นแผน “เน้นเนื้อหา” มากกว่าเป็น “กระบวนการ” ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ

มาตรฐานที่ 5 “การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก2 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษา พบว่า สื่อการสอนของ ก2 สอดคล้องกับจุดประสงค์ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนยังมีลักษณะ “เน้นความรู้ความจำ” และมีจำนวนน้อยขึ้นเป็นสื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์มากกว่าสื่อประเภทเทคนิควิธีการ สื่อยังขาดความหลากหลายและตอบสนองความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้น้อย ครูเป็นผู้ใช้สื่อมากกว่าผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง พบว่า บางครั้งครูไม่สามารถใช้สื่อได้ครบตามจำนวนชิ้น และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอน พบว่าในช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดหาอุปกรณ์สำหรับทำสื่อ แต่ยังไม่สามารถเป็นผู้ผลิตสื่อได้

มาตรฐานที่ 6 “จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก2 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษา พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของ ก2 มีหลายครั้งไม่สามารถดำเนินได้ตามแผนการสอน ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมมากกว่าผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันมีน้อย ครูทำหน้าที่สอนแบบบอกความรู้ บอกเนื้อหาตามที่กำหนดในแผนการสอนทุกครั้ง ครูมอบหมายงานให้ผู้เรียนปฏิบัติตามคำสั่งหรือข้อกำหนดมากกว่าที่ผู้เรียนได้เลือกเอง ลักษณะกิจกรรมเป็นภาพรวมเหมือนกันทั้งห้อง กิจกรรมเดียวมีมากกว่ากิจกรรมกลุ่มทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีค่อนข้างน้อย พบว่า ก2 สอนเนื้อหาได้ครบที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การประเมินผลการเรียนอยู่ในลักษณะของการตอบคำถามในชั้นและการตรวจแบบฝึกหัดเป็นหลัก

มาตรฐานที่ 7 “รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก2 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษา พบว่า การรายงานผลอยู่ในรูปของการแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากคะแนนสอบ นำเสนอในรูปของกราฟเส้นเปรียบเทียบระหว่างภาคการศึกษาเป็นรายบุคคล มีเอกสารหรือข้อมูลแสดงเท่าที่สถานศึกษาได้กำหนดให้ การรายงานคุณภาพผู้เรียนยังไม่สามารถรายงานได้ครบถ้วนตามเกณฑ์เท่าที่พบจะปรากฏอยู่ในแบบบันทึกข้อมูลผู้เรียน มีเฉพาะข้อมูลด้านสภาพปัญหาของผู้เรียน และสภาพความต้องการแต่ไม่มีการรายงานเทคนิควิธีการหรือนวัตกรรม ไม่มีผลการจัดกิจกรรมและไม่มีข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียน

จากการศึกษาพบว่า การที่ระดับคุณภาพการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของ ก2 ไม่พบการเปลี่ยนแปลงแม้จะผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งเป็นเพราะว่า หลังจากที่ ก2 ได้รับการกระตุ้นจากชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูแล้ว ก2 ขาดแรงจูงใจ และขาดความมุ่งมั่นในการลงมือปฏิบัติในภาวะงานปกติ ก2 ยังคงมีรูปแบบและวัฒนธรรมการทำงานแบบเดิมๆ คือ การบอกความรู้ความจำแก่ผู้เรียนโดยขาดการประเมินและปรับปรุงเพิ่มพูนแนวปฏิบัติที่เป็น Child - Centred ครูขาดการชื่นชมผลสำเร็จของการทำงาน จึงมีผลทำให้คุณภาพของ ก2 ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ

กรณีศึกษา ก3

ก3 อายุ 50 ปี เพศหญิง ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7 สำเร็จปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต เอกและโทวิชาภาษาไทย จากวิทยาลัยครูเชียงใหม่ เป็นครูสอนวิชากลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย วิชาพลศึกษา มีจำนวนชั่วโมงสอน 22 ชั่วโมง / สัปดาห์ และมีประสบการณ์ในการสอน 29 ปี ระดับคุณภาพของการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูด้านการสอนของ ก3 ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้คือ

มาตรฐานที่ 4 “การพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก3 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษาพบว่า ก3 เขียนแผนการสอนตามที่โรงเรียนกำหนดแบบฟอร์มขึ้น แผนการสอนที่ใช้มีองค์ประกอบต่างๆ ยังไม่ครบถ้วน เนื่องจากขาดในส่วน “ของการประเมินผล” แผนการสอน “เน้นเนื้อหา” ของรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเป็นหลัก ในการเขียนแผนการสอน กิจกรรมที่ปรากฏในแผนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเนื่องจากเป็นรายวิชาพลศึกษา ต้องเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเป็นการฝึกทักษะ

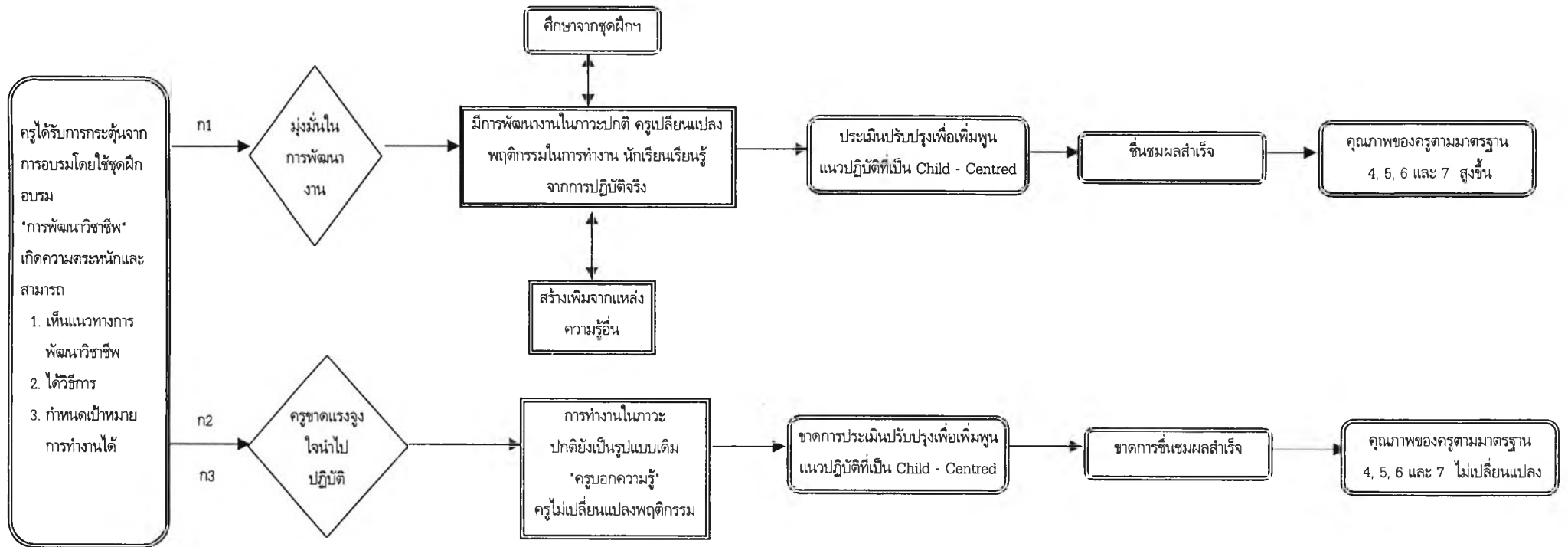
มาตรฐานที่ 5 “การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก3 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษา พบว่า สื่อการเรียนการสอนที่ ก3 ใช้เหมาะสมกับกิจกรรม และวัตถุประสงค์ สื่อเป็นประเภทวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นสื่อสำเร็จรูป เนื่องจากรายวิชาที่สอนเป็นวิชาพลศึกษา สื่อจึงเป็นสื่อที่มีมาตรฐานสากล สื่อเป็นชนิดเดียวกับที่ใช้กับเด็กทั้งห้องเหมือนกัน ครูและผู้เรียนไม่มีส่วนร่วมในการผลิตสื่อสำหรับการเรียนการสอน

มาตรฐานที่ 6 “จัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก3 ในทุกๆ ช่วงของการสังเกตตลอด 2 ภาคการศึกษา พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้การสอนที่ ก3 จัด “ยึดเนื้อหา” ครูสอนให้เด็กฝึกปฏิบัติตามเนื้อหาที่กำหนดในแผนการสอน ครูกำหนดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามข้อตกลง กิจกรรมที่ครูใช้ฝึกปฏิบัติแก่ผู้เรียนใช้วิธีการเหมือนกันทั้งห้อง การประเมินผลใช้เกณฑ์เดียวกันกับผู้เรียนทั้งห้อง แต่พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนมีความสนิทสนมกันมาก ครูใช้คำถามที่มีลักษณะเข้าใจและให้กำลังใจแก่ผู้เรียนตลอดเวลา และพบว่า ก3 การสอนในแต่ละครั้ง ก3 ลงมือปฏิบัติและสาธิตให้ผู้เรียนดูน้อยครั้งมากจะใช้วิธีพูดมากกว่าปฏิบัติ หรือให้นักเรียนได้ดูสื่อประเภท “วีดิทัศน์” เนื่องจาก ก3 ไม่มีทักษะหรือความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่สอน แต่ ก3 สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ โดยการติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอกที่มี “ความรู้ความเชี่ยวชาญทางการกีฬา” มาช่วยฝึกสอนและฝึกซ้อมนักกีฬาของตน ดังนั้น ในช่วงที่ 3 และช่วงที่ 4 จะพบว่า ก3 มีการสอนผู้เรียนค่อนข้างน้อย แต่จะมีบุคคลภายนอกมาทำหน้าที่สอนแทนให้ แต่ ก3 จะมีบทบาทคอยดูแลใกล้ชิดผู้เรียนในบริเวณสนามกีฬา และเป็นผู้กำหนดแผนและประเมินผลการสอนเอง

มาตรฐานที่ 7 “รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ” จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ของ ก3 พบว่าในทุกๆ ช่วงที่สังเกต ก3 มีการรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามเอกสารข้อมูลของงานในหน้าที่เท่านั้น โดยจัดทำเป็นกราฟเส้นแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 2 ภาคเรียน ไม่พบหลักฐานเกี่ยวกับการรายงานคุณภาพในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาความต้องการ เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรม ผลการจัดกิจกรรมและข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลยิ่งขึ้น การเสนอรายงานคุณภาพต่อผู้บริหารจึงเป็นลักษณะของการแสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการประเมินผลด้วยวิธีการสอบข้อเขียนและการฝึกปฏิบัติเท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า การที่ระดับคุณภาพการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของ ก3 ไม่พบการเปลี่ยนแปลงเป็นเพราะว่า หลังจากที่ ก3 ได้รับการกระตุ้นจากการอบรมด้วยชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูแล้ว ก3 ขาดแรงจูงใจในการพัฒนางานทำให้การทำงานในภาวะปกติยังมีรูปแบบและวัฒนธรรมการทำงานแบบเดิมคือ “ครอบงำความรู้” มากกว่าให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง นั่นคือ ครูไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ขาดการประเมิน ปรับปรุงเพื่อเพิ่มพูนแนวปฏิบัติที่เป็น Child - Centred รวมทั้งครูขาดการชื่นชมผลงานจึงมีผลทำให้คุณภาพของ ก3 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ

จากผลการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานด้านการสอนของกรณีศึกษาทั้ง 3 คน สามารถสรุปกระบวนการพัฒนางานด้านการสอนของครูในภาวะปกติได้ ดังแผนภูมิที่ 3



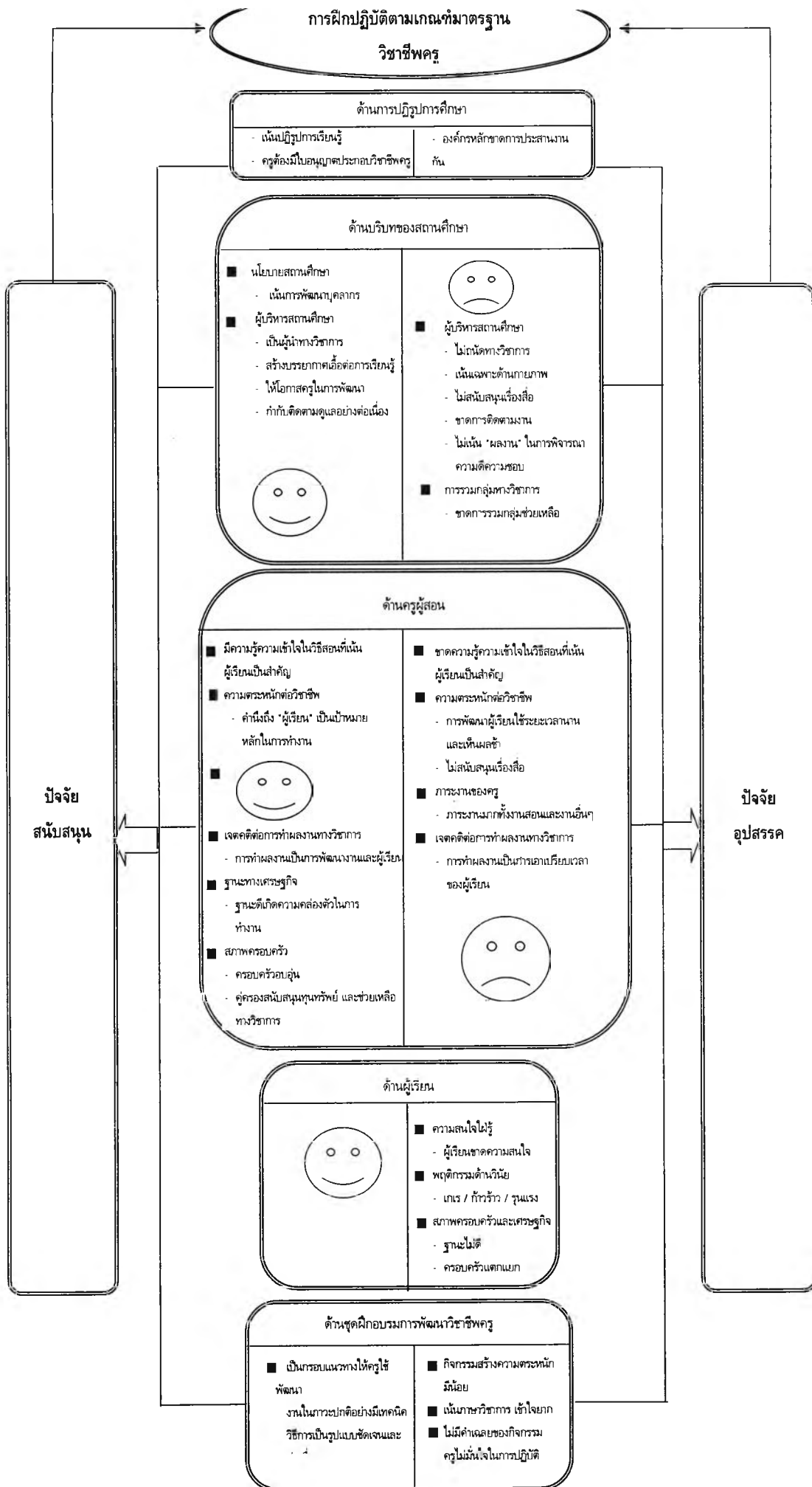
แผนภูมิที่ 3 กระบวนการพัฒนางานด้านการสอนในภาวะปกติของครู

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของ ครุสภา

ผลการศึกษาค้างนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพของครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูด้านการสอน ในโรงเรียนสมมติ พบว่า การเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพของครูโรงเรียนสมมติ ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครุสภาด้านการสอน มีปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครุสภาสามารถสรุปเป็น 4 กลุ่มปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการปฏิรูปการศึกษา
2. ปัจจัยด้านบริบทของสถานศึกษา ได้แก่ นโยบายของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และการรวมกลุ่มทางวิชาการ
3. ปัจจัยด้านครูผู้สอน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในวิธีสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความตระหนักต่อวิชาชีพ ภาระงานของครู เจตคติต่อการทำผลงานทางวิชาการ ฐานะทางเศรษฐกิจและสภาพครอบครัวของครู
4. ปัจจัยด้านผู้เรียน ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ พฤติกรรมด้านวินัย และสภาพครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจ
5. ปัจจัยด้านชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครู

รายละเอียดของปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครุสภา แสดงได้ดังแผนภูมิที่ 4 ดังนี้



แผนภูมิที่ 4 ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสุภา

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลของการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูตาม จากการศึกษาคุณภาพของครูตาม มาตรฐานด้านการสอน ซึ่งได้แก่ การจัดทำแผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการรายงานคุณภาพของผู้เรียนของกรณีศึกษาทั้ง 3 คน ตลอดระยะเวลา 1 ปี หรือ 2 ภาคการศึกษานั้น สามารถจัดคุณภาพของครูได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพด้านการสอนสูงขึ้น มี จำนวน 1 คน คือ ก1 และกลุ่มที่ไม่เปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพด้านการสอน มีจำนวน 2 คน คือ ก2 และ ก3 สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

กรณีของครูที่มีการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพสูงขึ้น จากการศึกษา (ก1) ได้รับการฝึกอบรม ตามชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูที่ครูสภาจัดทำขึ้นในช่วงแรก เป็นการกระตุ้นและปลุกเร้าให้ครูได้ ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนา โดยตรวจสอบ ปรับเปลี่ยนและเพิ่มพูนความเชื่อที่มีเกี่ยวกับวิชาชีพครู เป็นลำดับแรกซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าครูมีความเชื่อและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับวิชาชีพครูในลักษณะที่ว่าจัดการ การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ดี ครูจะแสดงออกโดยการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมการสอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์และผลดีต่อผู้เรียนอย่างคุ้มค่าและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับกรมสามัญศึกษา (2543) พบว่าการที่ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ได้ว่าครูมีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มากขึ้น และประกอบกับกรณีศึกษา (ก1) มีความมุ่งมั่นที่จะนำความรู้จากการฝึกอบรมไปลงมือปฏิบัติเพื่อ พัฒนางานในสภาวะงานปกติอย่างต่อเนื่อง และศึกษาเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้อื่นๆ อาทิเช่น ศึกษาเทคนิควิธี การจัดการเรียนการสอนจากนิตยสาร วารสาร ทั้งของภาครัฐและเอกชนที่จัดทำขึ้น และการเข้ารับการฝึกอบรม จากหน่วยงานต่างๆ พฤติกรรมที่แสดงออกของกรณีศึกษา (ก1) ที่พบเห็นนั้น มีลักษณะของการเพิ่มพูน แนวปฏิบัติที่เป็น “Child - Centred” กล่าวคือ มีการเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้น แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ ก1 มีการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพในทุกๆมาตรฐานด้านการสอนดังนี้

การออกแบบและวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและเป็นระบบที่มีลำดับขั้น ตอนที่ชัดเจน มีการกำหนดแผนการสอนระยะยาวไม่ใช่วางแผนล่วงหน้าทีละคาบ และมีความเชื่อมโยงของ เนื้อหา มีการกำหนดว่าเนื้อหาสาระส่วนใดควรสอนก่อนหลังอย่างเป็นลำดับ และสอนด้วยวิธีใดจึงจะได้ผลดีที่สุด โดยคำนึงถึงความเข้าใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้พบว่า มีการจัดทำแผนการสอนเป็นรายคาบทุก ครั้งที่มีการเรียนการสอน มีการทบทวนเนื้อหาความรู้เดิม และชี้แจงจุดประสงค์การเรียนก่อนทุกครั้งเพื่อให้ผู้ เรียนได้เข้าใจแต่เริ่มแรก ทั้งนี้ ก1 ได้มีการใช้สื่อทั้งที่เป็นสื่อวัสดุ อุปกรณ์และที่เป็นเทคนิควิธีการได้แก่ เทคนิคของการเรียนแบบร่วมมือ (Co - Operative Learning) และ CIPPA MODEL ตลอดจนการเสริม และสร้างแรงจูงใจด้วยการ “เรียนแบบแข่งขัน” ตลอดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นมิตร ระหว่างครูกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมากขึ้น ในทางที่ดีและเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน ในลักษณะของ “กัลยาณมิตร” ซึ่งการปฏิบัตินี้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น

ศูนย์กลางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ที่ว่าถ้าครูมีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ครูจะจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ครูเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและรับผิดชอบกิจกรรมการเรียนรู้ของงานในลักษณะของงานกลุ่ม และงานเดี่ยว ผลงานของผู้เรียนจากการลงมือทำกิจกรรม “แผนที่ความคิด” (Mind - Mapping) มีลักษณะที่มีคุณภาพดีขึ้น คือ บางกลุ่มสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้เอง การทำงานกลุ่มมีการวางแผนที่ชัดเจน และสามารถควบคุมเวลาการทำงานได้ ครูและผู้เรียนร่วมกันประเมินผลงานภายใต้ข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนดขึ้น การมอบหมายงานของครูมีการมอบหมายงานตามความสามารถของผู้เรียน การบ้านที่ให้ เป็น “แบบเดียวกัน” แต่จะใช้เกณฑ์ “จำนวนข้อ” ในการแยกความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน หรือบางครั้งการมอบหมายงานของครูเป็นไปในลักษณะให้เด็ก เตรียมความรู้หรือความพร้อมสำหรับบทเรียนที่จะมีขึ้นในคาบต่อไป สำหรับการประเมินผลผู้เรียนพบว่า ใช้วิธีการหลากหลาย ครูตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนของผู้เรียนด้วยการทดสอบ แข่งขัน ทำแบบฝึกหัด ทำแบบฝึกทักษะ การทำรายงาน การทำเพิ่มสะสมงานตลอดจนการทำโครงการคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2542) ที่กำหนดให้ครูมีการประเมินผล การเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น ประเมินการปฏิบัติจริงโดยใช้เพิ่มสะสมงานเพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

สิ่งที่น่าภูมิใจและเป็นผลแห่งความสำเร็จ คือ “การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล” สังเกตได้จากเด็กที่มีความสามารถต่ำสามารถทำงานกลุ่มกับเด็กที่มีความสามารถสูงได้ เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในลักษณะของการยอมรับและการรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และพบว่าเด็กที่มีความสามารถต่ำสามารถ “เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม” ไปในทางสร้างสรรค์มากขึ้น ซึ่งเห็นได้จากมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่องานกลุ่มและงานเดี่ยว มีความพยายาม และกล้าแสดงออกตลอดกิจกรรมของการเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ของเด็กทั้งห้องเป็นไปในลักษณะ “ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” หรือ “เพื่อนช่วยเพื่อน” นั้นเอง สอดคล้องกับกรมวิชาการ (2543) ที่ศึกษารูปแบบหรือแนวการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างคุณลักษณะดี เก่ง มีสุข ระดับประถมศึกษาพบว่า จุดเด่นของรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางคือ นักเรียนได้รับการพัฒนาในหลายด้าน เช่น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพูด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีความสุข

ในส่วนของมาตรฐานเรื่อง รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนนั้น พบว่า กรณีศึกษา (ก1) มีการรายงานคุณภาพได้ในลักษณะข้อมูลเชิงปริมาณ และยังไม่ครอบคลุมในทุกประเด็นตามเกณฑ์มาตรฐานในด้านนี้ได้ ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพที่เป็นจริงและปฏิบัติกันอยู่พบว่า รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่ครูเสนอต่อฝ่ายบริหาร เป็นแค่เพียงการรายงานเชิงตัวเลขที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในลักษณะ “ได้” หรือ “ตก” และข้อมูลดังกล่าวจะถูกรายงานจากสถานศึกษาไปยังหน่วยเหนือหรือต่อสาธารณชนต่อไปในลักษณะทำนองเดียวกัน การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนไม่เน้นความสำคัญที่แสดงถึงการพัฒนาการด้านพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกอย่างต่อเนื่องในทุกๆด้าน และยังไม่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน สาเหตุสำคัญของการรายงานไม่สามารถบอกปัญหาความต้องการของผู้เรียนที่ต้อง

ได้รับการพัฒนา เทคนิควิธีการหรือนวัตกรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนา ผลการจัดกิจกรรมตามวิธีการ หรือ เทคนิคที่ใช้ตลอดจน และข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ๆ ในการปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้ได้ผลยิ่งขึ้น ทั้งที่ ตามมาตรา 26 ในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษาต้อง จัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ

กรณีของครูที่ไม่พบการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพ จากการทำพบว่าครู ก2 และครู ก3 มีพฤติ กรรมการทำงานแบบเดิมๆ คือ การสอนแบบบอกความรู้มากกว่าให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ครูขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ครูจึงไม่ได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ทำให้ไม่เพิ่มพูน แนวปฏิบัติที่เป็น Child - Centred เมื่อเป็นเช่นนี้ ครูซึ่งได้รับการกระตุ้นโดยการอบรมในเวลาสั้นๆ และไม่ ได้มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมก็ต้องใช้วิธีสอนเท่าที่จะมีความรู้อยู่ในขณะนั้น ซึ่งกรมสามัญศึกษา (2543) ได้ วิจัยพบว่า ครูส่วนหนึ่งยังไม่ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีสอน ยังไม่เข้าใจ ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับคณะอนุกรรมการ ปฏิรูปการเรียนรู้ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ (2543) ที่กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนการสอนยังเป็นพฤติกรรมจำเจ และพฤติกรรมถ่ายทอด สัดส่วนการฝึกปฏิบัติ การฝึกหัด และการอบรมบ่มนิสัยยังมีน้อยกว่าการท่องเที่ยว แสดงว่าการได้รับการกระตุ้นจากการอบรมของครูใน ระยะเวลาสั้นๆ เพียง 2 - 3 วัน ไม่เพียงพอที่จะส่งผลให้ครูเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพให้สูงขึ้น ดังที่ ทิศนา เขมมณี (2543) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมระยะสั้นให้ผลในแง่ของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนหรือไม่ เพียงพอต่อการช่วยให้ผู้รับเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเพียงพอ คือ ทำให้ครูไม่สามารถประยุกต์การเรียนรู้ที่ได้รับ จากการฝึกอบรมมาใช้ในการสอนในบริบทของตนได้

ด้วยเหตุดังกล่าวครู ก2 และ ก3 จึงมีพฤติกรรมการสอนที่ใช้แผนการสอนแบบเลือกมาใช้มากกว่าที่ จะปรับปรุงจากแผนการสอนที่มีอยู่ หรือเขียนขึ้นด้วยตนเอง เลือกใช้สื่อการสอนมากกว่าที่จะผลิตขึ้นใช้เอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะที่ครูถ่ายทอดเป็นส่วนใหญ่ และไม่มีรายงานการพัฒนาผู้เรียน แต่พฤติกรรมการสอนของครู ก2 และ ก3 ก็มีความแตกต่างกันในลักษณะที่ว่าครู ก2 ยังคงสอนแบบตนเอง เป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนครู ก3 แม้จะไม่ได้ลงมือสอนด้วยตนเอง แต่ได้แสวงหาบุคคลมา ช่วยสอนแทน โดย ก3 เป็นผู้ควบคุมดูแลการสอน ซึ่งก็เป็นความพยายามที่จะพัฒนาการเรียนการสอนจาก การให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากกว่ามาช่วย นับว่าเป็นการแก้ปัญหาการสอนได้ในระดับหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพของครูในทางที่ดีขึ้นจะเกิดประโยชน์ หรือผลดีเฉพาะ “ครูที่ปฏิบัติ” แต่ในขณะที่เดียวกัน “ครูที่ไม่ปฏิบัติ” ก็ไม่มี “ผลเสียหรือผลกระทบใดๆ ทั้งสิ้น” การประเมินผลเพื่อ พิจารณาความดีความชอบของครูไม่เห็น “ผลงานที่ปรากฏ” เป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณา จึงอาจกล่าว ได้ว่า ภายหลังจากการฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมแล้ว ถ้าครูขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติ ระบบการบริหารภายใน โรงเรียนที่ไม่ให้คุณให้โทษแก่ครู “ที่ปฏิบัติ” หรือ “ไม่ปฏิบัติ” ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษาที่ยังไม่

สามารถพัฒนาครูหรือบริหารงานในรูปแบบ “พัฒนาวิชาชีพครู” แล้ว การฝึกปฏิบัติในครั้งนี้อาจจะไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่อย่างใด

ปัจจัยที่สนับสนุนให้ครูฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา จากการศึกษาที่รัฐธรรมนูแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติซึ่งมีผลทำให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้น ถือได้ว่าเป็นเจตนารมณ์และความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะทำการปฏิรูปการศึกษาไทยครั้งยิ่งใหญ่ในรอบร้อยปี ซึ่งหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือ “การปฏิรูปการเรียนรู้” เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วย่อมส่งผลให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข การทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า ดี เก่ง และมีความสุขนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการด้วยกันที่สำคัญได้แก่ “การจัดการเรียนการสอน” ที่ดีและมีคุณภาพโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นสาระสำคัญในหมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา จึงส่งผลให้ครูจกต้องพัฒนาวิธีการทำงานจากวัฒนธรรมแบบเดิม คือ การสอนแบบบรรยาย บอกเล่ามาเป็นการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม โดยครูจะเป็นผู้คอยแนะนำและอำนวยความสะดวก

อีกทั้งในหมวด 7 มาตรา 53 ได้กำหนดให้ครูจกต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนดอีกด้วย ดังนั้นนโยบายการปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ครูต้องพัฒนาตนเองตามการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาครั้งใหญ่นี้อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ จึงเห็นได้ว่า แนวคิดสำคัญในเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษา” และเรื่องใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู ที่ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายที่เป็น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นี้ เป็นการบังคับให้บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องปฏิบัติ ดังที่ Castetter (1976) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและทางสังคมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ความรู้ได้ขยายไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และชาญชัย อาจินสมัจจาร (2540) ก็ได้กล่าวว่า โรงเรียนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในเรื่องงาน เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ถ้าหากต้องการให้สนองต่อความต้องการเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงในที่นี้หมายถึงรวมถึงหลักสูตร โครงสร้างองค์การและการบริหารต่างๆ นอกจากนี้จากการสำรวจของสวนดุสิตโพลเดือนมีนาคม 2542 พบว่าครูกว่า 60% รับรู้และสนใจติดตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับ พ.ร.บ.การศึกษา พ.ศ.2542 และมีการทำประชาพิจารณ์ในหมู่ครูอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับสาระที่บรรจุอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (สานปฏิรูป, 2542)

ปัจจัยด้านบริบทของสถานศึกษา เนื่องจากว่านโยบายของสถานศึกษามีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพครูในด้านการสอนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนครูในเรื่องงบประมาณ เพื่อพัฒนาการสอนในการส่งครูไปเข้ารับการอบรม สัมมนา ดูงาน หรือจัดอบรมในโรงเรียน ครูจะได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะในการสอน รวมทั้งได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จากการปฏิบัติการสอนด้วย

ผู้บริหารสถานศึกษาก็มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของครู ดังที่พรนิมา ลิ้มพยยอม (2542) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพครูมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อพัฒนาระบบสังคมใหญ่ และตัวแปรที่สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพครู ก็คือผู้บริหาร และพนม พงษ์ไพบูลย์ (2543) ก็ได้กล่าวว่า ผู้บริหารจะ

เป็นผู้นำ งานวิจัยทั้งหลายชี้ชัดแล้วว่า ความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา แต่ละแห่งกว่าร้อยละ 50 เป็นผลเนื่องมาจากผู้บริหาร ซึ่งถือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ดังนั้น ความรอบรู้ในงานวิชาการ เป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของผู้บริหารที่จะช่วยให้ครูปฏิบัติงานได้สำเร็จ เป็นที่พึงสำหรับครูในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการสอนด้วย ดังที่ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ (2523) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องเป็นผู้รู้ในทุกๆ อย่าง แต่ไม่จำเป็นต้องเชี่ยวชาญไปทุกเรื่อง รวมทั้งมีความสามารถในการสอนและสาธิตการสอนได้

ผู้บริหารโรงเรียนมีภารกิจสำคัญในงานวิชาการประการหนึ่ง คือ การวางแผน หากกำหนดแผนไว้ชัดเจน และครูได้มีส่วนร่วมหรือแสดงความสามารถ ครูก็จะเห็นทิศทางในการพัฒนาการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพ ซึ่ง Campbell and Others (1978) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นภารกิจในด้านงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่เกี่ยวกับการวางจุดมุ่งหมายเฉพาะของสถานศึกษา การวางโครงการของการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้จะเป็นทิศทาง เป้าหมายให้ครูปฏิบัติตามจนเกิดผลสำเร็จและ Megregor (1960) ได้กล่าวว่าการบริหารของหัวหน้าหรือผู้นำจะต้องให้สมาชิก หรือผู้ร่วมงานได้มีส่วนร่วมมือหรือแสดงศักยภาพออกมา เพื่อจะได้เกิดผลสำเร็จของงานซึ่งสอดคล้องกับ พรนิภา ลิมพพยอม (2542) ที่ว่าความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลทางอ้อมผ่านบุคลิกลักษณะของครูผู้สอน แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สมรรถภาพการใช้สื่อการสอน เจตคติของครูต่อนักเรียน บรรยากาศในโรงเรียนและบรรยากาศในชั้นเรียน ไปยังประสิทธิภาพของครูผู้สอนในการจัดประสบการณ์แก่เด็ก และสอดคล้องกับบัญชา แสนทวี (2541 อ้างถึงในจันทร์สงวนนาม 2533, กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ, 2533 และ Buzzzi 1990 และ Spinto 1990) ที่พบว่า พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนของครูผู้สอน

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการให้ความสำคัญกับการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ก็มี ส่วนช่วยให้ครูพัฒนาการสอนเช่นกัน ดังที่ Huffhines (1984) กล่าวว่าผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ คือ ผู้บริหารที่สามารถนำสภาพแวดล้อมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางการบริหารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียน สอดคล้องกับ พนัส หันนาคินทร์ (อ้างถึงในกิติมา ปริศิตติก, 2532) กล่าวถึงหน้าที่ที่จะต้องกระทำเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารประการหนึ่ง คือ ช่วยส่งเสริมและปรับปรุงการเรียนการสอนด้วยการจัดบรรยากาศทางกายภาพในห้องเรียนให้หน้าเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของชลดา จิตติวัฒน์ พงศ์ (2534) ที่พบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมให้ครูบรรลุเป้าหมายของการเป็นครูที่ดีตามมาตรฐานวิชาชีพครูปัจจัยหนึ่ง คือ การจัดบรรยากาศในโรงเรียน

การสนับสนุน นิเทศติดตามและดูแล ก็มีความสำคัญในการพัฒนาการปฏิบัติงานสอนของครู ช่วยแก้ปัญหาในการสอนของครู และทำให้ครูมีความมั่นใจ มีกำลังใจ การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาจะส่งผลให้ครูผู้สอนมีความมั่นใจและมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการสนับสนุนในด้านอุปกรณ์ที่จำเป็นและเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ ซึ่งบัญชา แสนทวี (2541 อ้างถึงในอำรุง จันทวานิช และคณะ 2527) ศึกษาพบว่า ครูที่ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านอุปกรณ์ที่จำเป็นจะมีผลทางลบต่อความสามารถในการทำงานให้บรรลุผลจุดมุ่งหมาย ส่วน Campbell and Others (1978) ก็ได้กล่าวว่า ภารกิจของผู้บริหารโรง

เรียนในด้านการบริหารบุคคลเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ประการหนึ่งได้แก่ การนิเทศงาน และการประเมินผลประสิทธิภาพของการสอน สอดคล้องกับธงชัย สันติวงษ์ (2533) และเอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538) ที่กล่าวว่าหน้าที่งานบริหารที่ต้องกระทำโดยตัวผู้บริหารเองประการหนึ่ง คือ การควบคุม (Controlling) ได้แก่ การติดตามผลการปฏิบัติงาน การสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงาน การประเมินผลงาน และการปรับปรุงงานให้เป็นไปตามทิศทาง เป้าหมายขององค์การ

ปัจจัยด้านครูผู้สอน การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสร้างนิสัยในการเรียนรู้ ให้เขาเรียนรู้ด้วยการแสวงหาความรู้ รู้จักคิด รู้จักวิเคราะห์ รู้จักค้นพบคำตอบต่างๆ ด้วยตนเอง การทำอย่างนี้จะสำเร็จได้หรือไม่ หัวใจอยู่ที่ครู (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2543) คุณภาพของผู้เรียนจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับครูเป็นสำคัญ ดังที่ สุรัสวดี ศิลปอนันต์ (2532) กล่าวว่า ปัจจัยบริหารที่มีผลกระทบทางตรงกับคุณภาพของการศึกษา ที่สำคัญที่สุดคือครู ประสิทธิภาพของโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากครูผู้ซึ่งมีความรู้สูง มีความชำนาญในการสอน มีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับอาชีพ มีความเอาใจใส่ต่องานที่จะช่วยปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2532) ที่พบว่าครูทุกสังกัดส่วนใหญ่มีความภาคภูมิใจในด้านการสอนที่สามารถสอนให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ สอบผ่านในวิชาที่สอน สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ จบแล้วมีงานทำ และนอกจากนี้ยังรู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถอบรมนักเรียนให้อยู่ในกรอบศีลธรรม ประเพณี ระเบียบ ข้อบังคับ และความถูกต้องในสังคมตามความเป็นจริงได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกรมวิชาการ (2533) ที่สำรวจเจตคติต่อการเป็นครูประถมศึกษพบว่า ครูกลุ่มหลักสูตรใหม่และเก่ามีเจตคติระดับดีต่อวิชาชีพของตนเอง ครูประถมศึกษส่วนใหญ่มีความศรัทธาและภูมิใจในวิชาชีพครู

ครูต้องพัฒนาการสอนอย่างต่อเนื่องตามยุคที่สภาพแวดล้อมต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยที่ครูจะต้องสามารถนำเด็กหรือผู้เรียนทุกคนให้สามารถพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้าน ที่สำคัญคือด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคม กระบวนการสอนของครูและกระบวนการเรียนของผู้เรียนจะต้องเป็นการส่งเสริมให้ได้พฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และการปฏิบัติ ครูสามารถนำผลการพัฒนาผู้เรียนเสนอเป็นผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนระดับให้สูงขึ้นได้ ทำให้ทั้งครูและนักเรียนได้พัฒนาไปด้วยกัน ซึ่งจากผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2532) พบว่า การทำผลงานทางวิชาการเป็นผลงานที่ครูมีความภาคภูมิใจและเป็นความจำเป็นที่จะต้องกระทำ Menges and Levinson (1980) ได้กล่าวว่าการปรับปรุงการเรียนการสอนจะเป็นที่น่าพอใจต้องคำนึงถึงปัจจัยหนึ่ง คือ การยอมรับว่าการปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นภารกิจที่จำเป็น ปัจจัยที่สนับสนุนให้ครูพัฒนาการสอนได้เป็นอย่างดี อีกประการหนึ่งคือความคล่องตัวทางการเงิน ครูที่สามารถจะหาสื่อ อุปกรณ์ต่างๆ ได้เอง โดยไม่ต้องรอมบประมาณสนับสนุนจากแหล่งอื่นๆ และไม่กระทบต่อความเป็นอยู่ของครูเอง ก็จะพัฒนาการสอนไปได้เร็วตามที่ครูต้องการ ดังที่ชลลดา จิตติวัฒน์พงศ์ (2534) วิจัยพบว่าเงินเดือนครูเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมให้ครูบรรลุเป้าหมายของการเป็นครูที่ดีตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

สิ่งที่เป็นแรงสนับสนุนครูให้พัฒนาการสอนอีกประการหนึ่ง คือ ความอบอุ่นในครอบครัวของครู ที่ให้กำลังใจทั้งร่างกาย ความคิด และทุนทรัพย์ มีความเข้าใจในภาระหน้าที่ของครูดังที่ ระพีพัฒน์ ปาละวงศ์

(2532 อ้างถึงใน Bernard, 1968) กล่าวว่า สถานภาพสมรส ผู้ที่สมรสแล้วจะมีผู้คอยปรนนิบัติดูแลและพึ่งพาอาศัยกันได้ ทำให้มีกำลังใจที่จะทำงานให้สำเร็จ

ปัจจัยด้านชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครู จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กรณีศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพสูงขึ้นในมาตรฐานด้านการสอน สังเกตได้จากการเพิ่มขึ้นของรายละเอียดในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในช่วงที่ 3 และ 4 ของทุกมาตรฐาน แสดงว่าครูได้แนวทางเพิ่มขึ้นจากการได้รับการกระตุ้นจากชุดฝึกก่อนการปฏิบัติ สอดคล้องกับสุพิน ทองไทย (2543) ที่พบว่า ผลจากการใช้ชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูทำให้ครูได้เกิดทักษะนำเสนอข้อมูลในการเรียนรู้กับเพื่อนครูร่วมกันพัฒนาอย่างเป็นระบบ ทำให้รู้จักการประเมินผลที่หลากหลายมากขึ้น และสามารถรายงานความก้าวหน้าของผู้เรียนซึ่งถือว่าเป็นงานสำคัญของครู

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภา คือ ความรีบเร่งของหน่วยงานต้นสังกัดในการตอบสนองต่อนโยบายเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาที่ “ต่างคนต่างทำ” อีกทั้งนโยบายที่เปลี่ยนแปลงและไม่ต่อเนื่องทำให้ระดับปฏิบัติสับสน เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติในแต่ละระดับก็ไม่สอดคล้องและเชื่อมโยงกันทำให้ครูเกิดความสับสนในการปฏิบัติงาน ก็เลยหันไปสอนแบบเดิมดังที่ มนตรี จุฬาวัดนทล (2543) ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับวิชาชีพครูในหลายๆประเทศพบว่า ปัญหาในการพัฒนาครูคือการฝึกอบรมไม่สนองความต้องการของครู หลักสูตรอบรมครูประจำการมีคุณภาพต่ำ

ครูผู้สอนจำเป็นต้องพึ่งฝ่ายบริหารโรงเรียนในด้านวิชาการ แต่ผู้บริหารโรงเรียนไม่มีความรู้เพียงพอหรือสนใจพัฒนางานแต่ทางกายภาพ ไม่ได้เห็นวิชาการเพราะตนเองไม่รู้ ไม่ถนัด ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการสอนของครู ดังที่ดิเรก พรสีมา และคณะ (2541) ได้ศึกษาปัญหาของวิชาชีพครู ในกลุ่มที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ พบว่า การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลต่ำเกิดจากผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความสามารถต่ำ ผู้บริหารโรงเรียนไม่สนใจพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543) กล่าวว่า การที่ครูหลายคนต้องทำงานร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนที่มีจิตสำนึกในหน้าที่ไม่เพียงพอ ยึดติดกับการบริหารแบบที่คุ้นเคยและปฏิบัติตนไม่เป็นที่นำพึงพอใจ จึงทำให้เป็นอุปสรรคสำหรับครูในการเห็นยวรั้งไม่ให้สามารถปฏิรูปการเรียนรู้ให้เป็นผลสำเร็จได้

การบริหารงานที่บุคลากรขาดการสนับสนุนให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบแต่เป็นการสั่งการจากฝ่ายบริหาร เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประสิทธิภาพของครูประถมศึกษาพบว่า สภาพการบริหารขาดการวางแผนที่ดี กำหนดหน้าที่ในการทำงานอย่างไม่เหมาะสม และผู้บริหารมักจะใช้ความคิดเห็นของงานเองเป็นหลักเสมอ ไม่สนับสนุนที่จะให้มีการช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนครูด้วยกัน ขาดความสนใจในการทำงานของครูสอดคล้องกับแม็กเกรเกอร์ (Megregor, 1960) ที่กล่าวว่า การบริหารด้วยวิธีบังคับและควบคุมนั้นอาจจะไม่ทำให้เกิดความสำเร็จเพราะเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคับข้องใจ ไม่สามารถจูงใจให้คนไปทำงานร่วมกันได้

การปฏิบัติงานของครูที่ขาดการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งของการพัฒนาการสอน คือทำให้ครูไม่ได้ผลย้อนกลับจากการปฏิบัติงานว่าได้ทำถูกต้องเพียงใด มีข้อเสนอแนะให้ครูทำอย่างไร ซึ่งถือว่าขาดการกระตุ้น ผลักดันให้ครูพัฒนาการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังที่ดิเรก พรสีมา และ

คณะ (2541) วิจัยพบว่าด้านปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการใช้ครุภัณฑ์ สาเหตุที่การใช้ครุภัณฑ์มีประสิทธิภาพต่ำเนื่องจาก ขาดระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ศรีสมร พุ่มสะอาด (2530) ที่พบว่า ผู้บริหาร ที่ให้ความสนใจและการสนับสนุนน้อย ทำให้ครูทำงานไม่คล่องตัว ครูจึงขาดขวัญกำลังใจ ส่งผลให้ผลงานขาด ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ภายหลังจากครูได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มาแล้ว และเมื่อครูกลับมา ปฏิบัติหน้าที่ภายในโรงเรียนกลับพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขาดการติดตามและประเมินผลอย่างจริงจัง เพียง แค่นี้ครูเขียนรายงานผลการฝึกอบรมตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้เท่านั้น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งทำให้ครูไม่ได้ให้ ความสำคัญกับการนำความรู้มาใช้ปฏิบัติจริง เนื่องจากผู้บริหารก็ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว สอด คล้องกับอภิวัฒน์ ชาญวิชัย (2531) พัทธนี เดชประเสริฐ (2537) และวัฒนา ชุมพลและพัชรัตน์ แก้ว ชุม (2542) ที่กล่าวว่า ปัญหาสำคัญที่สุดที่พบในการฝึกอบรมคือ ผู้บริหารขาดการติดตามและประเมินผล อย่างจริงจัง

คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่ดีประการหนึ่งคือ มีคุณธรรมสูง (Virtue) ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหารให้ประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีงาม ได้แก่ มีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความจงรักภักดี และมีศีลธรรม (วิจิตร วรุตบางกูร และสุพิชญา ธีระกุล, 2523 และพินัส หันนาคินทร์, 2524) โดยเฉพาะในการพิจารณาความดีความชอบผู้บริหารต้องมีความยุติธรรมให้ความเสมอภาคกับครูทุกคน จึงจะทำให้ผู้ร่วมงานเต็มใจและตั้งใจทำงาน มีกำลังใจ ดังที่แฮโรลด์ (Harold, 1972) กล่าวว่า หลักการจูงใจที่ดีให้มีประสิทธิภาพ คือ การจัดให้มีค่าตอบแทนที่ยุติธรรม การจ่ายค่าตอบแทนจะต้องยุติธรรมเป็นที่พอใจของทั้งบุคคลและองค์การ

ครูในโรงเรียนขนาดเล็กต้องมีภาระงานอื่นนอกเหนือจากงานสอน เช่น งานธุรการ งานการเงิน งานดูแลห้องสมุด งานสาธารณสุข เป็นต้น ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะจัดทำอุปกรณ์การเรียนการสอน และการสอนซ่อมเสริม ส่วนภาระงานสอนก็มีมาก ซึ่งจากการประเมินประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร ระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536) พบว่าภาระการสอนโดยเฉลี่ยของครูจะลดลงเมื่อขนาดของโรงเรียนใหญ่ขึ้น โดยครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีภาระงานสอนเฉลี่ย 78 - 79 คาบ/สัปดาห์ ขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่ มีภาระงานสอนเฉลี่ย 60 คาบ/สัปดาห์ และจาก การวิจัยของชลลดา จิตติวิวัฒน์พงศ์ (2534) ก็พบว่าปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาครูไม่บรรลุเป้าหมายคือครูได้รับการมอบหมายงานมากเกินไป และจากการศึกษาพบว่า การพัฒนาด้วยชุดฝึกอบรมนี้ครูต้องศึกษากิจกรรมอย่างละเอียดและต้องวางแผนปฏิบัติงานและเมื่อได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ต้องกลับมาดำเนินการบันทึกถึงพฤติกรรมแสดงออกของผู้เรียนและของครู ตลอดจนต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แต่จากสภาพที่ปรากฏพบว่า กรณีศึกษามีภาระงานสอนและงานพิเศษนอกเหนือจากงานสอนมาก เช่น งานครูประจำชั้น งานการเงิน งานติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน ทำให้ครูต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งไปกับงานเหล่านี้ ทำให้ครูไม่สามารถพัฒนางานได้ตามศักยภาพและเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดได้

ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการทำผลงานทางวิชาการว่าเป็นการเอาเปรียบผู้เรียนเอาเวลาไปทำงานส่วนตัวจึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการสอนของครูอีกประการหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับสุภา อินทร์มณี (2542) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ : กรณีศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ชนบทยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าด้านครูและการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเองด้านวิชาการ

ความไม่มั่นคงทางการเงินของครู ก็เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา เพราะครูไม่มีสมาธิพอที่จะคิดในเรื่องการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอน เนื่องจากบางครั้งต้องหลบหลีกผู้ที่มาทวงหนี้ ในเรื่องนี้ศรีสมร พุ่มสะอาด(2530) ได้ศึกษาประสิทธิภาพครูประถมศึกษาโดยวิเคราะห์เกี่ยวกับรายได้และรายจ่ายของครอบครัวครูที่มีประสิทธิภาพทั้งสูงและต่ำได้กล่าวว่า สภาทางเศรษฐกิจ หรือรายได้รายจ่ายของครอบครัวน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการที่ครูมีคุณภาพต่ำด้วย และครูที่มีคุณภาพต่ำมีรายได้ไม่พอเพียง มีภาระเรื่องหนี้สิน มีความวิตกกังวลต้องทำงานอื่นเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัว เป็นเหตุให้ครูไม่มีเวลาและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทำให้ขาดความสนใจค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับสุภา อินทร์มณี(2542) ที่พบว่าครูส่วนใหญ่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับการศึกษาของดิเรก พรสีมา และคณะ(2541) ที่พบว่าสาเหตุที่การใช้ครูมีประสิทธิภาพต่ำคือ ค่าตอบแทนครูต่ำ

ภูมิหลังของนักเรียนและสังคมรอบด้าน ก็เป็นอุปสรรคขัดขวางครูในการที่จะพัฒนาการสอนให้เกิดประสิทธิภาพได้ เนื่องจากนักเรียนที่มีปัญหาครอบครัวแตกแยก อาจจะนั่งเหม่อลอย ไม่พูด หรือพูดน้อยบางครั้งไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบ ขาดความตั้งใจและสนใจเรียน หรือมีพฤติกรรมเป็นเด็กก้าวร้าวไม่มีวินัย ครูต้องแก้ปัญหาให้นักเรียนกลุ่มนี้ไปพร้อมกับนักเรียนที่ไม่มีปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับเมธี อนุดิษฐ์(2542) พบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสมปิตยอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะนักเรียนหญิงมีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนชาย ทำให้ใช้เวลาไปกับการแก้ปัญหาด้านวินัยไปมากกว่าการสอนที่ครูได้เตรียมไว้ มีผลทำให้การพัฒนาการสอนของครูต้องหยุดชะงักลงได้

จากการที่ศึกษาพบว่า ครูขาดแรงจูงใจในการนำไปปฏิบัติหน้าจะเป็นเพราะครูยังได้รับการกระตุ้นจากชุดฝึกอบรมฯ ไม่เพียงพอ ยังมีกิจกรรมในการสร้างความตระหนักน้อยเกินไป ซึ่งจากการศึกษาของสุพินทองไทย (2543) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ชุดฝึกอบรมฯ ประการหนึ่งคือ ความคิดเห็นหรือความเชื่อในการพัฒนาวิชาชีพครูแต่ละคนมีความแตกต่างกัน และการตัดสินใจว่าสิ่งที่ได้ผลมากน้อยเพียงใดต้องรอผลที่จะเกิดกับผู้เรียนซึ่งใช้เวลามาก แสดงว่าครูยังขาดความตระหนัก ความศรัทธา และยังไม่เห็นคุณค่าของการทำกิจกรรมด้วยตนเอง นอกจากนี้ความเข้าใจในรายละเอียดของชุดฝึกอบรมฯ ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน หากครูไม่เข้าใจภาษาที่เขียนอย่างถ่องแท้ก็ไม่สามารถเข้าใจวิธีการต่างๆ ที่จะนำไปจัดการเรียนการสอนได้ตามเจตนารมณ์ของชุดฝึกอบรมฯ

ความไม่มั่นใจในการปฏิบัติงานของครูซึ่งเกิดจากการที่ไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติตามชุดฝึกอบรมฯ นั้นถูกหรือผิดเพราะเป็นการศึกษาด้วยตนเองก็เป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ทำให้ไม่พบการเปลี่ยนแปลงระดับคุณภาพของครู เนื่องจากหลักการที่ใช้สร้างชุดฝึกอบรมฯ ชุดนี้ในทุกกิจกรรมไม่มีคำตอบที่ถูกต้องตายตัว หรือมีคำตอบหลายในตอนท้าย หากครูต้องการคำตอบที่ถูกต้องจะต้องร่วมคิดร่วมทำเป็นกระบวนการกลุ่ม แต่เนื่องจากโรงเรียนสมปิตยขาดการรวมกลุ่มทางวิชาการ ดังนั้นครูจึงขาดความคิดที่จะยืนยันความถูกต้องในการปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาผลจากการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูสภาที่มีต่อคุณภาพของครูและการวิเคราะห์ปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พบว่าเป็นประโยชน์โดยตรงต่อครู ซึ่งเป็นบุคลากรวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อเป็นไปตามเจตนาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นอกจากนี้ เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศและการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่างๆ เพื่อให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผลการวิจัยยังเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ในฐานะที่เป็นผู้เสนอแนวทางใหม่ในการพัฒนาครูประจำการในภาวะงานปกติ คือ ยึดภารกิจของครูที่ปฏิบัติในโรงเรียนเป็นฐานของการพัฒนา ผลการพัฒนาของครูจะทำให้ครูสามารถพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้มีประสิทธิภาพขึ้น ผู้เรียนแต่ละคนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งตรงกับหลักการของแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ดังนี้

ระดับปฏิบัติ

1. ชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูของคุรุสภา เป็นการพัฒนาครูซึ่งครูสามารถพัฒนาตนเองในสภาวะงานปกติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการพัฒนาตนเองไปพร้อมๆกับการปฏิบัติงาน ครูสามารถได้แนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน เห็นขั้นตอนและเป้าหมายที่เรียกว่า "เส้นพัฒนาวิชาชีพ" ได้จากการศึกษาด้วยตนเอง หรือด้วยกระบวนการกลุ่ม อีกทั้งครูสามารถใช้ชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูควบคู่ไปกับการศึกษาจากแหล่งความรู้อื่นๆ เพิ่มเติม ดังนั้น ชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครู จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ครูจะสามารถเลือกนำมาใช้ในการพัฒนางานของตนได้
2. ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคลากรทางการศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีหน้าที่ต้องส่งเสริม สนับสนุน และดำเนินการนิเทศบุคลากรภายในสถานศึกษาของตนอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การพัฒนาครูให้เป็นที่ไปตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูนั้นผู้บริหารต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญ ตั้งแต่การร่วมรับรู้และลงมือปฏิบัติไปพร้อมๆ กับครู เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจตรงกันในระดับปฏิบัติและส่งผลให้การพัฒนาครูในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยแท้จริง
3. ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำแนวทางการพัฒนาตามชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครู มาเป็นเครื่องมือสำหรับช่วยเหลือและสนับสนุนบุคลากรในโรงเรียน ให้มีการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของกรจัดการเรียนการสอนไปในแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน หรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

ระดับนโยบาย

1. จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า กรณีศึกษายังขาดแรงจูงใจในการนำไปปฏิบัติแสดงว่า ชุดฝึกอบรม การพัฒนาวิชาชีพครูยังสร้างให้ครูเกิดความตระหนักในวิชาชีพได้ไม่เพียงพอ จึงควรปรับปรุงกิจกรรมในชุด ฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการสร้างความตระหนัก ประสพผลสำเร็จ

2. ชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูที่ครูสมาจัดทำขึ้นได้พิสูจน์ได้ว่า จะมีผลกระทบที่สำคัญต่อการ พัฒนาวิชาชีพครูก็ต่อเมื่อครูได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาอย่างแท้จริง ดังนั้น สำนักงาน เลขาธิการคุรุสภา ควรเร่งรัดให้มีการดำเนินการด้านยุทธศาสตร์ที่สำคัญดังนี้

2.1 จัดให้มีการฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์กรที่ ต้องเปลี่ยนไปสู่สภาพใหม่ ให้มีความสามารถในการบริหารงานแบบ “พัฒนาวิชาชีพครู” ด้วยการให้ชุดฝึกอบรม การพัฒนาวิชาชีพครูที่ครูสมาจัดทำขึ้น

2.2 การอบรมเพื่อพัฒนาครูด้วยชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูนั้น ควรจัดให้ผู้บริหาร สถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และดำเนินการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริงตลอดกิจกรรมของการพัฒนา มากกว่าจะใช้วิทยากรจากส่วนกลาง หรือวิทยากรเครือข่ายที่ครูสมาสร้างขึ้นเท่านั้น เนื่องจากถ้าผู้บริหารสถาน ศึกษายังไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาด้วยชุดฝึกอบรมการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างแท้จริง ย่อมไม่สามารถผลักดัน หรือสนับสนุนให้ครูสามารถพัฒนาความเป็นมืออาชีพได้ในที่สุด

3. จากการศึกษาในครั้งนี้ โดยเฉพาะเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู เรื่อง “รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน” เป็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นระบบ การจัดทำ รายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรอบปีเพื่อเสนอผู้เกี่ยวข้องทราบ กลับพบว่ายังขาดการรายงานที่แสดงถึง การพัฒนาการอย่างต่อเนื่องของผู้เรียนในทุกด้านที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่อง จากการรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนที่เป็นมาช้านาน เป็นการรายงานแค่ข้อมูลเชิงปริมาณที่แสดง ถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในลักษณะ “ได้” หรือ “ตก” เท่านั้น ดังนั้น ระดับนโยบายหรือผู้มีส่วน เกี่ยวข้องควรหันมาทบทวน และเร่งรัดให้เกิดมาตรการกำหนดเป็น “แนวปฏิบัติ” ให้ระดับปฏิบัติต้องเร่ง ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอน โดยผลักดันให้ครู ในโรงเรียนต้องรายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นระบบได้ มีความเที่ยงธรรม โปร่งใส และสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง

4. การปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาจะบังเกิดผลเมื่อการจัดชั้นเรียนและ ตารางเรียนมีการยืดหยุ่นและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และควรลดภาระงานสอนของครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับการ สอน ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับการคิดค้น และวางแผนเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตาม เกณฑ์มาตรฐานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาทั้งหมด 11 มาตรฐาน ครอบคลุมการปฏิบัติงานของครูในทุกด้าน จึงควรมีการศึกษาผลการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภาในมาตรฐานอื่นๆนอกเหนือจากมาตรฐานด้านการสอน อันจะทำให้ได้ทราบกระบวนการพัฒนางานในภาวะปกติของครูได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาในหัวข้อเดียวกันนี้กับครูที่ทำการสอนในระดับอื่น นอกเหนือจากครูระดับประถมศึกษา เช่น ครูระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีระบบการปฏิบัติงานที่แตกต่างกับครูในระดับประถมศึกษา และศึกษาถึงปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูด้วย
3. ควรมีการศึกษาในบริบทของโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนางานในภาวะปกติว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ตลอดจนปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการฝึกปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู